

Beleidskader 2017-20 18

Aangepast Lezen

Indicatoren uit 'De kracht van het netwerk', KB-beleidsplan 2015-2018

- Het aantal titels dat per jaar wordt omgezet naar aangepaste leesvormen is eind 2018 gegroeid met 25% naar 2.500 titels per jaar.
- Eind 2018 hebben 50% meer lezers zich ingeschreven die gebruik maken van lezen in aangepaste leesvormen.

Inleiding

Met de inwerkingtreding van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob)¹, op 1 januari 2015, is het verzorgen van een bibliotheekvoorziening van noodzakelijk omgezette werken voor personen met een handicap (Aangepast Lezen) toegevoegd aan het takenpakket van de Koninklijke Bibliotheek (KB). In de memorie van toelichting wordt hierover gezegd “Tot slot krijgt de KB de taak een bibliotheekvoorziening voor personen met een leeshandicap te verzorgen. Deze bijzondere voorziening overstijgt het lokale niveau en wordt al jaren op nationaal niveau uitgevoerd. De feitelijke uitvoering vindt momenteel plaats door de Stichting Aangepast Lezen², in samenwerking met stichting Dedicon en de CBB³, maar de KB zal deze voorziening aansturen en coördineren. Omdat deze voorziening voor een specifieke doelgroep is bestemd en de werken niet beschikbaar zijn voor personen zonder leesbeperking, valt deze bibliotheekvoorziening niet binnen het netwerk. Zij is een bijzondere voorziening die wel tot het openbare bibliotheekwezen in Nederland als geheel behoort.”

Deze specifieke taak sluit goed aan bij de regierol van de KB binnen het bibliotheekstelsel en bij de missie en doelstellingen van de KB, zoals verwoord in het beleidsplan 2015-2018 “De kracht van netwerk”:

De Koninklijke Bibliotheek (KB), de nationale bibliotheek van Nederland, brengt mensen en informatie samen. De KB maakt hiertoe de bibliotheekcollectie-Nederland zichtbaar, houdbaar en bruikbaar. De vrije toegang tot dit gezamenlijke bezit van publiek gefinancierde bibliotheken zorgt ervoor dat mensen op nieuwe ideeën worden gebracht en op elkaars inzichten kunnen voortbouwen. Dit netwerk van bibliotheken is een bron voor onderzoek en helpt mensen om vaardiger, slimmer en creatiever te worden. De KB neemt een centrale positie in dit netwerk in.

De Wsob plaats Aangepast Lezen als centrale voorziening met een publieke taak binnen het bibliotheekstelsel (zie bijlage 1). De bibliotheekvoorziening voor personen met een leeshandicap is niet één op één te vergelijken met een openbare bibliotheekvoorziening, maar werkt wel vanuit dezelfde publieke waarden en vervult de in de Wsob genoemde maatschappelijke functie vanuit haar eigen specifieke opdracht. Zij maakt geen deel uit van het netwerk zoals benoemd in de Wsob, maar sluit hier wel steeds meer bij aan, daar waar het past binnen haar opdracht en het juridische kader.

Het juridisch kader waarbinnen Aangepast Lezen wordt uitgevoerd is breder dan de Wsob alleen. De Auteurswet (artikel 15c en 15i) bevat een beperking op het auteursrecht van de rechthebbenden ten gunste van mensen met een handicap, waarmee de productie en uitleen van

¹ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2014-470.html>

² N.B. op 19 oktober heeft Stichting Aangepast Lezen haar naam gewijzigd in stichting Bibliotheekservice Passend Lezen (Passend Lezen).

³ Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechthzienden

voor de doelgroep omgezette werken mogelijk wordt gemaakt. Met het Nederlands uitgeversverbond (NUV) zijn afspraken gemaakt over de praktische uitvoering van de dienstverlening op basis van artikel 15i. Deze afspraken zijn vastgelegd in de Regeling toegankelijke lectuur⁴.

Het VN-verdrag inzake rechten van personen met een handicap (geldig vanaf juli 2016)⁵ verplicht landen ertoe mensen met een handicap volwaardig te laten deelnemen aan de samenleving. Toegang tot informatie is een onderdeel hiervan. Het gedachtegoed van dit verdrag wordt verankerd in de Nederlandse wetgeving (Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte)⁶. Het verdrag van Marrakesh tot bevordering van toegang tot gepubliceerde werken van personen die blind zijn, visueel gehandicapt of anderszins een leeshandicap hebben geeft een kader voor grensoverschrijdende uitwisseling van werken in toegankelijke vorm die op grond van beperkingen van of uitzonderingen op het auteursrecht worden vervaardigd. Het verdrag is nog niet geratificeerd, wel is een Europese richtlijn in voorbereiding die dit mede mogelijk moet maken⁷. Nederland is voorstander van ratificatie van het verdrag en kan zich in grote lijnen vinden in het voorstel voor de richtlijn waarmee de ratificatie van dit verdrag mogelijk wordt gemaakt⁸.

In de afgelopen periode is de aansturing van de bibliotheekvoorziening Aangepast Lezen bedrijfsmatig ingebed in de KB onder andere door het vaststellen van een subsidiereglement en tijdelijke beleidsregels⁹. Het subsidiereglement en de tijdelijke beleidsregels vormen samen met de prestatieafspraken ten aanzien van de dienstverlening en productie, die zijn opgenomen in de subsidietoekenningen, het instrumentarium waarmee de KB de uitvoering van Aangepast Lezen stuurt binnen het financiële kader, het voor de voorziening bestemde budget binnen de rijksbijdrage van de KB.

⁴ Hierin is onder meer de billijke vergoeding (artikel 15i, lid 2) vastgelegd en de diverse verschijningsvormen die de aangepaste leesvormen kunnen hebben (zoals braille e.d.). Ook zijn er afspraken gemaakt over (controle van de) levering aan de gesloten doelgroep; uitgevers willen de verzekering dat de aangepaste collectie alleen beschikbaar wordt gesteld aan mensen met een leeshandicap. Mensen die gebruik willen maken van de dienstverlening moeten daarom een Verklaring Leesbeperking afgeven. Voor de regeling, zie

https://www.kb.nl/sites/default/files/regeling_toegankelijke_lectuur_leesgehandicaptten_2015_bijlagen.pdf

⁵ <http://wetten.overheid.nl/jci1.3:c:BWV0004045&z=2016-07-14&g=2016-07-14>

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/rechten-van-mensen-met-een-handicap/inhoud/positie-mensen-met-een-beperking-verbeteren-vn-verdrag-handicap>

⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-NL/TXT/?uri=CELEX:52016PC0596>.

⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2016/11/04/fiche-6-richtlijn-en-verordening-leesgehandicapttenverdrag-verdrag-van-marrakesh>

⁹ Beiden zijn gepubliceerd in de Staatscourant en te vinden via <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2015-29114.html> en <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2016-691.html>

Om de continuïteit van de dienstverlening te waarborgen, is doorgewerkt op basis van de eerder ingezette lijn, zoals geschetst in de antwoorden naar aanleiding van het schriftelijk overleg tussen de minister en de Tweede Kamer¹⁰. Dit beleidskader heeft als doel om vanuit een heldere visie op Aangepast Lezen, de doelstellingen te benoemen voor de komende jaren¹¹. Het vormt het inhoudelijk instrumentarium voor de regievoering op Aangepast Lezen¹². Het beleidskader is opgesteld onder verantwoordelijkheid van de KB in samenspraak met OCW, de uitvoerende partijen (Bibliotheekservice Passend Lezen BPL, Dedicon en CBB), een vertegenwoordiging van gebruikers (Lezersraad AL) en afgestemd met de belangenorganisaties.

¹⁰ Zie <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33846-48.html>

¹¹ Het beleidskader wordt in eerste instantie vastgesteld voor een korte periode (tot en met 2018) om te kunnen aansluiten bij de beleidsperiode van de KB. Dit biedt ook de mogelijkheid om lopende discussies en ontwikkelingen omtrent aangepaste leesvormen (rondetafelconferentie OCW, toegang bij de bron) en de breedte van de dienstverlening (maatwerk, maatschappelijke functies) actief te volgen en waar nodig te verwerken in het kader voor de volgende beleidsperiode.

¹² De basis voor het beleidskader wordt gevormd door: de WSOB; de schriftelijke discussie minister en tweede kamer 2014-2015 (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33846-47.html> en <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33846-48.html>); de opmerkingen en vragen RvC naar aanleiding van BIS (<https://www.cultuur.nl/upload/documents/adviezen/Slagen-in-Cultuur.pdf>); Verdrag van Marrakesh; VN verdrag rechten mensen met een handicap; Strategisch beleidsplan KB en eerdere onderzoeken en beleidsnotities ten aanzien van AL, zie hiervoor <https://www.kb.nl/ob/aangepast-lezen>

Visie en doelstellingen

Visie

Aangepast Lezen streeft er naar dat mensen met een leesbeperking volwaardig kunnen participeren in maatschappelijk en cultureel opzicht¹³. Hiertoe wordt de bibliotheekvoorziening voor mensen met een leesbeperking¹⁴, waarin boeken, kranten en tijdschriften toegankelijk in een aangepaste leesvorm (audiolezen, braillelezen, letterlezen, combilezen) worden aangeboden, onderhouden en verbeterd in nauwe samenspraak met de klant. Daarnaast wordt binnen Aangepast Lezen samengewerkt met andere organisaties in en buiten het bibliotheekwezen om de participatie en zelfredzaamheid van mensen met een leesbeperking te vergroten.

Aangepast Lezen is de centrale en enige brede collectie van algemene werken voor mensen met een leesbeperking.

Klant

De doelgroep is in de Wsob breed omschreven als ‘personen met een handicap’. Een uitwerking hiervan is de omschrijving die is opgenomen in het verdrag van Marrakesh. De KB sluit hierbij aan en hanteert voor het verlenen van toegang deze criteria. In artikel drie van dit verdrag is de doelgroep (*beneficiary persons*) beschreven als:

A beneficiary person is a person who:

(a) is blind;

(b) has a visual impairment or a perceptual or reading disability which cannot be improved to give visual function substantially equivalent to that of a person who has no such impairment or disability and so is unable to read printed works to substantially the same degree as a person without an impairment or disability; or

(c) is otherwise unable, through physical disability, to hold or manipulate a book or to focus or move the eyes to the extent that would be normally acceptable for reading; regardless of any other disabilities.

De klant met een visuele beperking staat centraal in de (door)ontwikkeling van de dienstverlening. Streven is continu in gesprek te blijven met de klant zodat goed kan worden aangesloten op de vraag van de klant en een zo groot mogelijk bereik van de dienstverlening wordt gerealiseerd.

¹³ Hierbij wordt in aansluiting op de positionering van de KB gewerkt vanuit ‘de kracht van het geschreven woord’.

¹⁴ Voor het beleidsterrein wordt bij OCW de noemer ‘Aangepast Lezen’ gehanteerd. De uitvoerende organisatie, Bibliotheekservice Passend Lezen, hanteert de naam ‘Passend Lezen’ voor de dienstverlening. Voorlopig is er door OCW en KB voor gekozen om vanwege de naamsbekendheid voor het beleidsterrein niet mee te gaan in deze naamsverandering.

Publieke waarden

Aangepast Lezen werkt evenals de KB en de openbare bibliotheken vanuit de publieke waarden zoals geformuleerd in het UNESCO manifest over de openbare bibliotheek: authenticiteit, betrouwbaarheid, onafhankelijkheid, pluriformiteit en toegankelijkheid en onderscheidt zich hiermee van andere aanbieders van informatie. De waarden zijn in de praktijk met elkaar verbonden en versterken elkaar. Deze waarden vinden hun oorsprong in het UNESCO manifest en zijn opgenomen in de ‘bibliotheekwet’, de Wsob.

Door te werken vanuit deze waarden is een onafhankelijk en pluriform aanbod en een betrouwbare dienstverlening aan de klant gewaarborgd. Het collectiebeleid is niet gekleurd door commerciële, politieke of andere motieven en komt tegelijkertijd tegemoet aan alle stromingen en groepen in de maatschappij waarbij zowel het actuele aanbod als het culturele erfgoed wordt aangeboden. De dienstverlening is betrouwbaar, wordt uitgevoerd vanuit professionele normen van het vak, waardoor goede vindbaarheid en toegankelijkheid van de collectie wordt gegarandeerd. De aangepaste werken zijn authentiek, ‘zoals gepubliceerd door de uitgever’, en beschikbaar in verschillende leesvormen. De publieke waarden spelen daarmee een grote rol in het collectiebeleid, de dienstverlening en de voorwaarden en zijn continu van invloed op de invulling van de functie van de voorziening.

Maatschappelijke functie

Aangepast Lezen is een landelijke en vooral digitale bibliotheekvoorziening¹⁵ met een brede maatschappelijke functie. De nadruk ligt op het ter beschikking stellen van kennis en informatie¹⁶, het bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie en het bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur.

Het organiseren van ontmoeting en debat en het laten kennis maken met kunst en cultuur, de andere twee taken binnen de maatschappelijke functie van de openbare bibliotheken, worden wel van belang geacht maar zijn gezien de vorm van de dienstverlening (een landelijk digitaal loket – Bibliotheekservice Passend Lezen- waarbij het klantcontact verloopt via de websites, telefonische informatiefunctie en nieuwsbrieven) niet de eerste verantwoordelijkheid van Aangepast Lezen. De komende jaren wordt gekeken óf en hoe aan deze functies invulling kan worden gegeven, vooral door samenwerking met andere partijen.

¹⁵ De ingang is digitaal, de producten zijn zowel digitaal als fysiek verkrijgbaar.

¹⁶ Op dit moment heeft het leveren van informatie binnen Aangepast Lezen een bredere invulling dan alleen boeken, kranten en tijdschriften (lectuur). Specifiek maatwerk (bijvoorbeeld reliëfkaarten van de woonomgeving, gebruikershandleidingen, informatie van overheden en verenigingen) zijn onderdeel van de dienstverlening. Dit past bij de visie om te streven naar volwaardige participatie van de doelgroep in maatschappelijk en cultureel opzicht, maar sluit minder aan bij het karakter van een bibliotheekvoorziening. Het gesprek over de plaatsing en borging van deze bredere invulling wordt de komende tijd met OCW en betrokken partijen gevoerd.

Innovatie en stabiliteit

Maatschappelijke veranderingen als de steeds verdere digitalisering van de informatievoorziening, de nadruk op zelfredzaamheid en participatie, het streven naar inclusiviteit, de groeiende beeldcultuur, etc. maken het noodzakelijk om de dienstverlening continu aan te passen. Daarnaast legt de Wsob de lat voor het bibliotheekstelsel hoog. Om de vernieuwingskracht van de bibliotheeksector te versterken en meerwaarde te kunnen bieden aan de burgers en samenleving is een gezamenlijke innovatieagenda¹⁷ opgesteld in lijn met de vijf functies van de openbare bibliotheek zoals benoemd in de Wsob. Bij de innovatie van Aangepast Lezen wordt hierop aangesloten vanuit haar eigen rol, opdracht en juridisch kader. Tegelijkertijd is er aandacht voor stabiliteit in de dienstverlening. Innovatie mag niet de continuïteit van de dienstverlening in gevaar brengen. Het feit dat de dienstverlening de belangrijkste toegang tot lectuur is voor de doelgroep maakt dat dit extra zwaar weegt.

Doelstellingen

Op basis van de visie zijn aansluitend op de maatschappelijke ontwikkelingen en functie van Aangepast Lezen in het bibliotheekstelsel de volgende doelstellingen bepaald voor de komende jaren.

1. Het verzorgen van een stabiele dienstverlening aan de doelgroep waarbij optimale toegang en toegankelijkheid worden nagestreefd;
2. Het vergroten van het bereik, gebruik en de collectie met aandacht voor alle leesvormen en extra focus op de jeugd met een visuele beperking en slechtziende ouderen;
3. De verankering in de dienstverlening van de openbare bibliotheek en de nationale digitale bibliotheek; en
4. Het werken aan innovatie en verbetering van diensten, producten en productie.

¹⁷ In de innovatieagenda van het netwerk openbare bibliotheekvoorzieningen is gekozen voor vier prioriteiten:

1. Jeugd en onderwijs
2. Participatie en zelfredzaamheid
3. Persoonlijke ontwikkeling
4. Verandering & verbreding klassieke bibliotheek

1. Het verzorgen van een stabiele dienstverlening aan de doelgroep waarbij optimale toegang en toegankelijkheid worden nagestreefd.

In de komende jaren bouwen we aan een zo breed mogelijke toegang tot de dienstverlening waar het totale aanbod van aangepaste leesvormen makkelijk te vinden is. Het gaat dan om een breder aanbod dan de eigen collectie. Een goed overzicht van en makkelijke toegang tot alles wat beschikbaar is voor de klant van verschillende aanbieders¹⁸ ontbreekt momenteel. Een eerste studie hiernaar loopt al. Voorbeelden uit het buitenland¹⁹ laten zien dat via één portal het totale dienstenaanbod - ook onderwijs, hulpverlening, hulpmiddelen, belangenbehartiging ... - voor mensen met een leesbeperking wordt aangeboden, dit zou een volgende stap kunnen zijn. Hiervoor inventariseren we de mogelijkheden en wenselijkheid in gesprekken met de klant, andere organisaties in de sector en OCW.

Tegelijkertijd wordt er gewerkt aan meervoudige toegang tot de eigen collectie. BPL is de eerste toegang, de front-office van de voorziening waar klanten naast zelfstandig zoeken en bestellen ook via telefonisch contact met de klantenservice de gewenste titels kunnen opvragen. Een tweede toegang wordt vormgegeven via het verankeren van de dienstverlening in de openbare bibliotheek. Het aansluiten van de dienstverlening en collectie op de behoefte van het onderwijs – al dan niet via de bibliotheek – vormt een derde toegang.

Innovatie is belangrijk maar mag niet ten koste gaan van de continuïteit en toegankelijkheid van de dienstverlening. Stabiliteit van de dienstverlening staat voorop. Dit vraagt aandacht voor de verandercapaciteit van de uitvoering bij het uitzetten van innovatieve projecten, met name op gebied van ICT en infrastructuur. En aandacht voor het bewaken van de toegankelijkheid voor de gehele doelgroep bij veranderingen in de dienstverlening. Dit laatste betekent ook dat de digitale dienstverlening altijd naast fysieke dienstverlening en producten komt en deze nooit geheel zal vervangen.

2. Het vergroten van het bereik, gebruik en de collectie met aandacht voor alle leesvormen en extra focus op de jeugd met een visuele beperking en slechtziende ouderen

De focus op specifieke doelgroepen komt naast aandacht voor de doelgroep als geheel, niet 'in plaats van'. Bij de jeugd is weliswaar het bereik sterk verbeterd, de collectie en het gebruik moeten hier nog verder op worden aangepast. Ouderen die op latere leeftijd slechtziend worden kunnen veel baat hebben bij Aangepast Lezen en zijn ondervertegenwoordigd bij de leden. Om de dienstverlening beter aan te sluiten op de behoefte van de doelgroep is onder meer een intensievere dialoog met de (potentiële) klant nodig. Hier wordt op verschillende manieren aandacht aan gegeven. Het bestaande gesprek met de klant wordt in kaart gebracht, waar nodig verbeterd en geborgd in de dienstverlening, innovatie en communicatie.

Aan een groter bereik wordt gewerkt door via zoveel mogelijk kanalen (denk aan de website, nieuwsbrieven, marketingacties, contact met scholen, bibliotheken, belangenorganisaties, zorg,

¹⁸ Bibliotheekservice Passend Lezen als uitvoerende partij voor Aangepast Lezen, Dedicon voor studie & vak, overheidsinformatie en uitgevers/bedrijven die een product in aangepast vorm (veelal tijdschriften, zoals Allerhande of Consumentengids) aanbieden.

¹⁹ Zie bijvoorbeeld www.ncbi.ie of www.rnib.org.uk

gemeenteloketten,) op verschillende wijze een beeld te geven van de dienstverlening. Hierbij is het vooral van belang om op nieuwe manieren te proberen de niet-gebruikers te bereiken²⁰.

Het gebruik en groei van de collecties wordt onder meer vergroot door toe te werken naar het op termijn beschikbaar stellen van alle titels in elke door de gebruiker gewenste leesvorm. Daarnaast wordt het gebruik gestimuleerd door (nog) meer ruimte te geven aan productie van nieuwe titels op basis van individuele vragen²¹.

Uitwisseling van de collectie met andere internationale bibliotheekvoorzieningen voor mensen met een leeshandicap zal in de nabije toekomst worden uitgebreid, mede door de mogelijkheden die de ratificatie van het verdrag van Marrakesh biedt naast de al bestaande uitwisseling via TIGAR²². Hierdoor is een, door gebruikers zeer gewenst, groter aanbod van internationale titels mogelijk.

Voor de specifieke doelgroepen worden aanvullende initiatieven ontwikkeld. Het gebruik van de jeugd wordt gestimuleerd door het zoeken naar nieuwe vormen van communicatie, specifiek collectiebeleid, aansluiting bij het onderwijs en leesbevorderingsprogramma's zoals de dBos en het kindvriendelijk inrichten van de dienstverlening (doorontwikkelen jeugdsite, specifieke zoekomgeving, e.d.). Voor het bereik van slechtziende ouderen wordt gekeken naar het werken met vrijwilligersnetwerken om contact te leggen en voorlichting te geven, zichtbaarheid via meerdere kanalen (bibliotheek, gemeente, zorg, ..) en gerichte marketingcampagnes.

3. De verankering in de dienstverlening van de openbare bibliotheek en de nationale digitale bibliotheek

Via de openbare bibliotheek wordt een kleine fysieke collectie aangepaste lectuur aangeboden en vooral informatie gegeven over de dienstverlening van Aangepast Lezen. Door het aanbieden van een kleine collectie met daarnaast informatie over de bredere dienstverlening kan de klant kennismaken met de mogelijkheden op gebied van Aangepast Lezen. In de digitale openbare bibliotheek wordt de audiocollectie aan klanten²³ van de openbare bibliotheek aangeboden (opname audioboeken (= gesproken boeken) in NBC via de dienst Passend Lezen) en binnen 'Lezen voor de lijst' wordt aangegeven welke titels in aangepast vorm beschikbaar zijn. Doel is klanten van de openbare digitale bibliotheek te attenderen op de collectie en waar mogelijk te faciliteren dat via het OB-lidmaatschap direct gebruik gemaakt kan worden van een deel van de collectie van Aangepast Lezen. Omgekeerd is het doel ook om de digitale collectie van de openbare bibliotheek (e-books, luisterboeken) zoveel mogelijk open te stellen voor gebruikers van Aangepast Lezen. Dit laatste is onder meer afhankelijk van de toegankelijkheid, afspraken over gebruiksvoorwaarden & contributie. De mogelijkheden en afspraken die hiervoor nodig zijn worden de komende periode geïnventariseerd. Daarnaast wordt aangesloten op nationale

²⁰ In aansluiting op eerder onderzoek. Zie: <https://www.kb.nl/ob/nieuws/2014/rapport-als-het-echt-niet-anders-kan>

²¹ Opgenomen in collectiebeleid, waarbij een pluriforme en evenwichtige collectie gewaarborgd blijft.

²² <http://www.accessiblebooksconsortium.org/tigar/en/>

²³ Klanten in bezit van, of die in aanmerking komen voor, een verklaring leesbeperking.

programma's als de Bibliotheek op school, waar binnen het geldende juridische kader voor Aangepast Lezen, de collectie aan kinderen met leesproblemen aangeboden.

4. Het werken aan innovatie en verbetering van diensten en producten.

Binnen Aangepast Lezen is het steeds de kunst om een balans te vinden tussen wat we zelf aanbieden en ontwikkelen en waar we aansluiten of verwijzen naar anderen. De innovatie van de dienstverlening wordt projectgewijs en stap-voor-stap uitgevoerd en gestuurd door hierboven genoemde prioriteiten én door veranderingen in maatschappij door de nadruk op zelfredzaamheid en participatie, maar ook door de vele technologische ontwikkelingen. Focus binnen de innovatie wordt gevormd door het gesprek met de klant, kennis van ontwikkelingen rondom aangepaste leesvormen en onderzoek. De borging van de kennis- en onderzoeksfunctie en kennisdeling binnen Aangepast Lezen wordt in de komende tijd nader bekeken.

De stabiliteit van de voorziening is van groot belang. Een goed beeld van de infrastructuur, zodat een inschatting kan worden gemaakt van de impact van innovaties en aansluiting op de landelijke infrastructuur is hiervoor noodzakelijk. Dit wordt momenteel in kaart gebracht. Voor het waarborgen van de toegankelijkheid van bestanden en dienstverlening moeten afspraken worden gemaakt over procedures en verantwoordelijkheden bij wijzigingen (upgrades, migraties), storingen, onderhoud in software en hardware en het testen van innovaties.

De nadruk binnen innovatie ligt in de komende periode op het aanbieden van bestanden die kunnen worden omgezet naar elke gewenste leesvorm, innovatie van braille voor de jeugd en volwassenen en het ontwikkelen van een brede toegang tot alle beschikbare (omgezette) werken.

Aangepast Lezen binnen het bibliotheekstelsel

-Wsob en Memorie van Toelichting en ‘kamerbrieven’ (citaten)

De bibliotheekvoorziening voor personen met een leeshandicap is geen openbare bibliotheekvoorziening volgens de Wsob. Deze bijzondere voorziening overstijgt het lokale niveau, wordt op nationaal niveau uitgevoerd. Omdat deze voorziening voor een specifieke doelgroep is bestemd en de werken niet beschikbaar zijn voor personen zonder leesbeperking, valt deze bibliotheekvoorziening niet binnen het netwerk. Zij is een bijzondere voorziening die wel tot het openbare bibliotheekwezen in Nederland als geheel behoort.²⁴

De KB heeft via de Wsob de taak gekregen deze bibliotheekvoorziening te verzorgen.²⁵

De Wsob biedt hierdoor een structurele, wettelijke basis voor het bibliotheekwerk voor deze specifieke groep. Bekostiging vindt plaats vanuit het OCW-bibliotheekbudget en wordt beschikbaar gesteld aan de KB via de rijksbijdrage. De bibliotheekvoorziening richt zich op het algemene publiek met een leesbeperking, daarnaast is er een bibliotheekvoorziening voor studie en vakliteratuur, die bekostigd wordt uit het OCW-onderwijsbudget.²⁶

Bij de bouw van de digitale bibliotheek²⁷ wordt waar mogelijk rekening gehouden met de mensen met een leesbeperking (toegankelijkheidseisen van de stichting Accessibility). Ook wordt gewerkt aan aansluiting van Passend Lezen op de infrastructuur en systemen van de digitale bibliotheek. Een eerste stap is het toegankelijk maken van de collectie gesproken boeken van Passend Lezen via de openbare bibliotheken²⁸. Zo wordt gewerkt aan integratie van de voorziening in het openbaar bibliotheekwerk. Een volgende stap is het werken aan een betere toegankelijkheid van de dienstverlening van de KB²⁹.

Lokale bibliotheken worden gestimuleerd om hun dienstverlening ook op deze doelgroep (leesgehandicapten) af te stemmen door hen te informeren over de beschikbare voorzieningen en hen via een beperkte mediacollecție daarmee kennis te laten maken.³⁰

²⁴ Memorie van Toelichting WSOB, artikelsgewijs deel: artikel 2, 7 en 9.

²⁵ WSOB, artikel 9

²⁶ Kamerbrief over bibliotheekvoorziening Leesgehandicapten d.d. 15 december 2014

²⁷ WSOB, artikel 1 en Memorie van Toelichting WSOB, artikelsgewijs deel: artikel 17.

²⁸ Zie <https://www.kb.nl/ob/nieuws/2016/passend-lezen-via-de-openbare-bibliotheek-live-met-40-bibliotheken>

²⁹ Kamerbrief over bibliotheekvoorziening Leesgehandicapten d.d. 15 december 2014

³⁰ Kamerbrief over bibliotheekvoorziening Leesgehandicapten d.d. 20 maart 2015

Spelers in het veld

De KB heeft vanuit de Wsob de taak om de bibliotheekvoorziening van noodzakelijk omgezette werken voor mensen met een handicap in stand te houden (Wsob artikel 9). Voor de uitvoer en innovatie van de dienstverlening (front- en backoffice) onder regie van de KB, worden jaarlijks subsidies verleend aan de uitvoerende partijen en bibliotheken.

- OCW is opdrachtgever van de KB.
- KB voert de regie over de bibliotheekvoorziening en is verantwoordelijk voor het beleidskader waarbinnen de bibliotheekvoorziening wordt beheerd en doorontwikkeld. Zij legt hierover verantwoording af aan OCW en overlegt met de doelgroep, de uitvoerende partijen en andere spelers in het veld rondom Aangepast Lezen.

De uitvoerende partijen zijn zelfstandige organisaties die elk vanuit hun eigen opdracht werken, maar in wel hechte samenwerking. De front- en backoffice binnen Aangepast Lezen zijn via de ICT-infrastructuur nauw met elkaar verbonden en van elkaar afhankelijk. Gezamenlijk worden onderzoeken en (innovatieve) projecten uitgevoerd. Ook wordt er nauw samengewerkt met de POI's en de openbare bibliotheken.

- Bibliotheekservice Passend Lezen verzorgt het klantencontact, de selectie van titels voor de collectie en de toegankelijkheid van deze collectie via haar website en catalogi.
- Dedicon en CBB dragen zorg voor de vervaardiging en distributie van het aangepaste materiaal, te weten de gesproken boeken, kranten en tijdschriften, braille, grote lettertijdschriften, digitale data, reliëf en maatwerk. Daarnaast is Dedicon verantwoordelijk voor (een deel van) de digitale infrastructuur van de voorziening, de opslag van de materialen, de kennisfunctie en onderzoek en is er een speciale verantwoordelijkheid voor innovatie.

Voor een beschrijving van de andere partijen in het veld wordt verwezen naar bijlage 2a die los is toegevoegd.

Collectiebeleid

De collectie wordt opgebouwd volgens het collectieplan van BPL en op basis van directe vraag van de gebruikers en belangenorganisaties. Het collectieplan dient om een brede actuele collectie te waarborgen die aansluit bij de verschillende gebruikersgroepen. Opname en productie van titels op aanvraag dient om te voorzien in de directe behoefte van gebruikers en instellingen (bijvoorbeeld scholen) en om een brede toegang tot informatie voor de gebruikers te waarborgen. De balans tussen beiden is continu punt van aandacht en heeft ook een plek binnen het collectiebeleid.

BPL stelt onder verantwoording van de KB een collectieplan op waarin de volgende onderwerpen worden besproken:

- Uitgangspunten van het collectiebeleid (in relatie tot publieke waarden en algemene doelstellingen en visie op de dienstverlening met aandacht voor de verschillende gebruikersgroepen)
- Opbouw collectie: inhoudelijke beschrijving bestaande collectie-onderdelen (totstandkoming, selectiecriteria)
- Beschrijving leesvormen en prioritering hierin
- Maatwerk en individuele verzoeken
- Context rondom collectie (nieuwsbrieven, aanbevelingen, recensies, ...)
- Duurzame beschikbaarheid van de collectie (mede in relatie tot saneren)
- Samenwerking met en aansluiting bij andere aanbieders: nationaal en internationaal (openbare bibliotheken, Luisterpunt, Dedicon Studie & Vak, ...)

Aangepast Lezen in cijfers

Kengetallen Bibliotheekservice Passend Lezen 2013-2016

	2013	2014	2015	2016
Totaal klanten	31.759	34.460	41.388	38.285
Personen	31.121	33.778	40.437	37.607
Instellingen	638	682	951	678
Aantal diensten				
Brailleboeken	1.586	1.642	1.732	1.853
Gesproken boeken	29.685	32.370	40.197	37.671
Kranten en tijdschriften	4.187	4.658	4.356	5.688
Klanten				
Vrouw	18.742	19.919	22.925	20.830
Man	12.379	13.859	17.512	16.777
Leesbeperking				
Visueel gehandicapten	17.228	17.414	18.444	16.227
Dyslecten	9.733	11.940	17.272	17.141
Overig*	2.349	2.465	3.125	3.548
Onbekend	1.811	1.959	1.596	691
Leeftijd				
	2013	2014	2015	2016
Jeugd (t/m 17 jaar)	5.777	7.612	13.440	14.995
Volwassen (18-64 jaar)	11.459	12.241	12.974	9.981
Senioren (65-79 jaar)	5.178	5.300	5.681	5.214
Senioren plus (80 jaar en ouder)	8.707	8.625	8.341	7.457

	2013	2014	2015	2016
Collectie				
Braille	11.544	12.964	14.258	15.222
Gesproken boeken	68.116	69.817	72.954	74.893
Uitleningen				
Gesproken boeken				
Daisy	994.435	965.108	844.126	840.125
Stream	85.349	172.023	327.856	380.790
Totaal	1.079.699	1.137.131	1.171.982	1.220.915
Braille				
Totaal	6.458	6.153	5.937	6.026
Kranten en Tijdschriften				
Daisy	2.358.117	208.100	225.150	222.043
waarvan CBB			17.782	17.243
Stream	48.511	56.492	72.254	127.575
waarvan CBB			795	
Braille			21.449	21.007
Totaal	283.628	264.592	322.964	370.625
Jumbo/synthetisch/karaoke				1.977
Audiocd/vergroting/groteletter				11.428
Totaal uitleningen (inclusief maatwerk, reliëf en overig)	1.369.785	1.407.876	1.500.883	1.612.308

Totaal bezoekers website	2013	2014	2015	2016
www.aangepastlezen.nl		300.577	391.947	1.275.161
waarvan online catalogus		232.596	303.126	357.709
superboek.nl		83.083	96.391	74.336
waarvan online catalogus		67.176	73.887	nb

Maatwerk

Totaal opdrachten	691	677	718	712
waarvan braille	385	384	467	499
waarvan audio	258	278	237	207
waarvan groteletter	40	4	10	2
waarvan digitaal	8	11	4	4
aantal unieke aanvragers	178	176	179	169

Opdrachten reliëf

totaal aantal opdrachten	221	398	293	568
aantal unieke aanvragers	149	283	198	187